

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

Туляков Вячеслав Олексійович ЖЕРТВИ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЯК СУБ'ЄКТИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН	349
Мирошніченко Наталія Анатоліївна СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНІ НАСЛІДКИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЇХ ВПЛИВ НА КВАЛІФІКАЦІЮ	353
Коломієць Юлія Юріївна НАУКА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА НА ПОРОЗІ НОВОЇ УКРАЇНИ.	356
Полянський Євген Юрійович ЩОДО ПОКРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ	358
Абакіна-Пілявська Людмила Миколаївна ДО ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	360
Агапова Каріна Вікторівна ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ МОЛОДІЖНИМИ УГРУПОВАННЯМИ В УКРАЇНІ	362
Берш Анастасія Яковлівна КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВІЙСЬКОВІ ЗЛОЧИНИ	364
Бойченко Віталій Петрович ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВПЛИВУ НА ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ СУСПІЛЬНОЇ МОРАЛІ	365
Горбачова Ірина Михайлівна ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НАСИЛЬНИЦЬКЕ ЗНИКНЕННЯ ЗА КК УКРАЇНИ.	367
Гуменюк Віталій Васильович ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВІДСТРОЧЕННЯ ТА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ, ПРИМИРЕННЯ ЗЛОЧИНЦЯ ТА ПОТЕРПІЛОГО, ДІЯЛЬНОГО КАЯТТЯ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ НІМЕЧЧИНИ	370
Іванова (Кедик) Вероніка Петрівна МЕДИЧНИЙ ПРАЦІВНИК ЯК СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ	372
Колодін Денис Олексійович ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОСЯГАННЯ НА ВИБОРЧУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ	375
Тавлуй Олена Вікторівна ВЧИНЕННЯ КРАДІЖКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ: ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ	376
Тимофєєва Лілія Юріївна НЕ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСЛУЖЕНОГО ПОМ'ЯКШЕННЯ ЯК ПРОЯВ НЕПРОПОРЦІЙНОСТІ У СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ	378
Хильченко Анастасія Сергіївна ПРИНЦИП ПРОПОРЦІЙНОСТІ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВПЛИВУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	380
Хімченко Світлана Анатоліївна ЗАХИСТ РЕПРОДУКТИВНИХ ПРАВ В УКРАЇНІ	383
Чугуніков Ігор Іванович КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ: НЕОБХІДНІСТЬ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ	385
Камінський Петро Валерійович ПРОБАЦІЙНИЙ НАГЛЯД ЗА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО: ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ	389
Павлова Олександра Сергіївна ДО ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРАВ ЖУРНАЛІСТІВ І ПРАЦІВНИКІВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	391
Кулик Анастасія Валеріївна ОКРЕМІ НАПРЯМКИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРОТИПРАВНИМ ПОСЯГАННЯМ ...	394
Малишева Марина Валеріївна НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ДОСЛІД» ТА «ЕКСПЕРИМЕНТ» ЯК ПРИЧИНА ПРОБЛЕМ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ НЕЗАКОННОГО ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДІВ НАД ЛЮДИНОЮ	396
Мустафаєва Анна Іванівна КІБЕРБЕЗПЕКА ОСОБИ, СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВИ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ ЕЛЕМЕНТ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ ДЕРЖАВИ	399
Нековаль Єгор Ігорович ОСНОВИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ВИБОРЧИХ ПРАВ ГРОМАДЯН ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ФРН.	400
Поліщук Яна Романівна ПСИХОЛОГІЧНЕ НАСИЛЬСТВО ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СЬОГОДЕННЯ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	403

тому, що «за ч. 4 ст. 185 КК України кримінальна відповідальність передбачена за вчинення кримінального правопорушення в умовах воєнного або надзвичайного стану на території, на якій він введений» [4].

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство : Закон України від 03.03.2022 р. № 2117IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#Text>
2. Ухвала Першої судової палати Касаційного кримінального суду, справа № 722/594/22, провадження № 51-3186км22, від 28.03.2023 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110395917>
3. Ухвала Великої Палати Верховного Суду, справа № 722/594/22, провадження № 51-3186км22 від 25.05.2023 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111460562>
4. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду, справа № 722/594/22, провадження № 51-3186км22, від 15.01.2024 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116446106>

Ключові слова: крадіжка, в умовах воєнного стану, кримінальні правопорушення проти власності.

Keywords: stealing, in wartime conditions, criminal offenses against property.

Тимофєєва Лілія Юріївна

*Національного університету «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук, адвокат*

НЕ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСЛУЖЕНОГО ПОМ'ЯКШЕННЯ ЯК ПРОЯВ НЕПРОПОРЦІЙНОСТІ У СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ

Аналізуючи норми КК, а також практики його застосування, можна прийти до висновку про наявність широких можливостей для судового угляду. Практика підтверджує низку випадків, коли особи отримують надмірно суворі вироки та надмірно м'які вироки, тобто не пропорційні тяжкості вчиненого діяння. Низка осіб уникає відповідальності. Також низка випадків самосудів. Все це є загрозою для системи правосуддя в цілому.

Окремі аспекти принципу пропорційності досліджували такі вчені та науковці як: Ю. О. Євтощук, С. П. Погребняк, В. О. Туляков, М. І. Хавронюк та ін. Разом з тим, стрімкий розвиток судової практики, а також прагнення України бути членом ЄС, а отже необхідність приведення у відповідність національного законодавства з європейським, обумовлює актуальність подальших досліджень.

Дотримання принципу пропорційності є однією з основних вимог справедливості та правосуддя в усіх питаннях, у тому числі визначення покарання та його мета полягає у відповідності розміру покарання із зазначенням розміру вини винного. Цей принцип є логічною основою покарання і фактором його легітимності. На думку Фіона де Лондрас і Фергал Ф. Девіс ефективний контроль за діями держави, орієнтованими на безпеку, слід оцінювати за ступенем, до якого він складається лише з дій, які є необхідними та пропорційними, і, таким чином, досягає відповідного балансу між потребами безпеки та правами особи [3, с. 20].

Як зазначає П. Робінсон, має забезпечуватись зниження оцінки правопорушення для пом'якшення так само, як передбачається підвищення оцінки злочину для обтяжень [2, с. 223]. Принцип пропорційності звинувачення вимагає не лише того, щоб правові норми відображали заслужені погіршення, але не менш важливо, щоб вони відображали заслужені пом'якшення, і не як питання милосердя чи прощення, а як питання права. Існує велика різ-

номанітність випадків, коли норми кримінального права про відповідальність і покарання призводять до результатів, які суперечать заслуженому пом'якшенню. Конфлікти відбуваються в обох напрямках: закон часто не забезпечує пом'якшення, яке є заслуженим, а іноді передбачає пом'якшення, яке не є заслуженим [2, с. 225, 226].

Сучасна судова практика є тому підтвердженням. Зокрема, щодо не застосування заслуженого пом'якшення є широка практика кваліфікації дій, в яких є ознаки необхідної оборони як умисного вбивства.

Згідно Постанови Верховного Суду колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 19 вересня 2023 року, *справа № 204/647/20, провадження № 51-3037км22* [1] Вирок Красногвардійського районного суду міста Дніпропетровська від 12 серпня 2021 року та ухвалу Дніпровського апеляційного суду від 27 червня 2022 року щодо ОСОБА_5 змінено та перекваліфіковано її дії з ч. 1 ст. 115 КК на ст. 118 КК і призначено їй покарання у виді позбавлення волі на строк 2 роки.

ОСОБА_5 було засуджено за ч. 1 ст. 115 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 9 років. З неї стягнуто на користь потерпілого ОСОБА_8 на відшкодування моральної шкоди 500 000 грн. Перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, в ході конфлікту вона умисно двічі вдарила ножом у живіт ОСОБА_9, заподіявши йому смертельних тілесних ушкоджень. Засуджена просила кваліфікувати її дії за статтею 118 КК, за якою призначити покарання, і зменшити розмір присудженого відшкодування. На її погляд, суди не застосували положень статті 36 КК, хоча вона діяла у стані оборони від посягання з боку потерпілого. Судами не спростовані її твердження, що потерпілий поводив себе агресивно, перешкоджав їй вийти з подвір'я, і завдав їй численних ударів гумовою палицею по різних частинам тіла, а згодом погрожував їй вбити ножом. У відповідь на реальну загрозу вона завдала потерпілому по голові два удари гумовою палицею і двічі вдарила потерпілого ножом в живіт. Ці обставини свідчать, що її дії були зумовлені захистом від посягання потерпілого, а посилення у вирокі на те, що вона мала можливість покинути приміщення або звернутись за допомогою, є лише припущеннями. Засуджена зазначає, що з урахування обставин справи призначене їй покарання є несправедливо суворим, а розмір відшкодування потерпілому моральної шкоди – завищеним [1, пп. 4-6].

Під час розгляду справи в судах першої та апеляційної інстанцій засуджена стверджувала, що безпосередньою причиною завдання нею ударів ножом стало суспільно-небезпечне посягання з боку потерпілого, пов'язане з жорстоким її побиттям та погрозою вдатися до ще більш небезпечного насильства. Твердження засудженої про пережите насильство підтверджуються висновком судової медичної експертизи від 09 грудня 2019 року, відповідно до якого у неї виявлені ушкодження у вигляді забійних ран голови, синців та саден на обличчі, тулубі, верхніх і нижніх кінцівках, що виникли від більш ніж 45 травматичних впливів. Такі ушкодження свідчать про тривале і наполегливе побиття, яке, хоча і не призвело до тяжких наслідків для здоров'я засудженої, спричинило їй інтенсивний біль і страх за своє здоров'я, а тому має кваліфікуватися як суспільно-небезпечне посягання в термінах статті 36 КК [1, пп. 18, 19].

Тобто, в цій справі судом було порушено принцип точності та повноти кваліфікації, не було враховано важливі обставини, зокрема в рамках суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, внаслідок чого було призначено непропорційно суворе покарання.

Підриваючи репутацію системи кримінального правосуддя щодо прозорості та послідовності, як анулювання відповідальності, так і тіньова пильна діяльність можуть спровокувати власну негативну реакцію тих, хто ображений їх непослідовністю, що призведе до низхідної спіралі зниження репутації та зниження поваги, що потім ще більше підриває репутацію системи [2, с. 244].

Судова практика непропорційного реагування на правопорушення є небезпечною, оскільки у суспільстві зменшується довіра до правосуддя, внаслідок чого люди все більше вдаються до самосудів. З постанови ВС незрозуміло чи ця жінка зверталась до цього до правоохоронних органів щодо фактів побиття та насилля, чи застосовували вони які-небудь заходи щодо

нападника. Практика домашнього насилля широка, так само як широка практика незастосування відповідних заходів з боку правоохоронних органів в таких ситуаціях. Це не виправдовує спричинення смерті іншій людині. Але ступінь вини особи, яка вчиняє умисне вбивство без пом'якшувальних обставин та з пом'якшувальними обставинами різна. Отже, має враховуватись як при кваліфікації, так і при призначенні покарання.

Список використаних джерел

1. Постанова Верховного Суду колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 19 вересня 2023 року, справа № 204/647/20, провадження № 51-3037км22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113722437?fbclid=IwAR1MieLj0ijkFodUk9drCQeLRvAXNbilmTkT0nQdnMyX4w2slMDCWVrustc>.
2. Robinson P. H. Mitigations: The Forgotten Side of the Proportionality Principle. Penn Carey Law: Legal Scholarship Repository. 2020. URL: https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3056&context=faculty_scholarship
3. de Londras F., Fergal F. Davis. Controlling the Executive in Times of Terrorism: Competing Perspectives on Effective Oversight Mechanisms. *Oxford Journal of Legal Studies*. 2010. Vol. 30, Iss. 1. P. 19–47. <https://doi.org/10.1093/ojls/gqp031>. URL: <https://academic.oup.com/ojls/article-abstract/30/1/19/1529107?redirectedFrom=fulltext>

Ключові слова: принцип пропорційності, пом'якшення кримінальної відповідальності, обтяження кримінальної відповідальності, необхідна оборона, легітимність.

Keywords: principle of proportionality, mitigation of criminal responsibility, aggravation of criminal responsibility, necessary defence, legitimacy.

Хильченко Анастасія Сергіївна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук, доцент*

ПРИНЦИП ПРОПОРЦІЙНОСТІ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВПЛИВУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасні реалії воєнних викликів викликають необхідність переосмислення принципів кримінального правозастосування. Кажучи про принципи призначення покарання, безсумнівно, у першу чергу необхідно вести мову про принцип справедливості покарання. Хоча Кримінальний кодекс України (далі – КК України) не містить прямої вказівки на необхідність призначення саме справедливого покарання, однак такий висновок витікає із загальних засад призначення покарання. Більше того, відповідно до ч. 2 ст. 65 КК особі, яка вчинила кримінальне правопорушення має бути призначене покарання, необхідне й достатнє для її виправлення та попередження вчинення нових кримінальних правопорушень. Більш суворий вид покарання з числа передбачених за вчинене кримінальне правопорушення призначається лише у разі, якщо менш суворий вид покарання буде недостатній для виправлення особи та попередження вчинення нею нових кримінальних правопорушень». На нашу думку, такі законодавчі норми дають висновок, що, по-перше, призначення справедливого покарання – це є призначення пропорційного покарання, а, по-друге, вимоги пропорційного покарання полягають у достатності, необхідності застосовуваного виду покарання, а також врахування його мети. Для обґрунтування такої позиції наведемо аргументи наукового, правотлумачного та правозастосовчого характеру. Зауважимо, що у цій статті будемо вести мову про принцип пропорційності щодо заходів кримінально-правового впливу у цілому, а не лише покарання. Хоча аналіз норм КК України дає змогу зробити висновок конкретно лише про ст. 65 КК Украї-